

Державний заклад
“ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО”

СТРИГА ЕЛЕОНОРА ВЯЧЕСЛАВІВНА

УДК: 378.013+370.112+153.42+374.012

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО МЕНТАЛІТЕТУ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному закладі “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського”, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор

Линенко Алла Францівна

Державний заклад “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”,
професор кафедри музично-інструментальної підготовки

Офіційні опоненти – доктор психологічних наук, професор,

дійсний член НАПН України

Бех Іван Дмитрович,

Інститут проблем виховання НАПН України,
директор

кандидат педагогічних наук, доцент

Єрмакова Світлана Станіславівна,

Одеська державна академія будівництва та
архітектури, доцент кафедри філософії, політології,
психології та права

Захист дисертації відбудеться «8» червня 2010 р. о годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 при Державному закладі “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського” за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського” за адресою: 65020, м.Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розісланий «30» квітня 2010 року

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

О.С. Трифонова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження зумовлена сучасною європейською спрямованістю українського демократичного суспільства та певним колом проблемних питань, пов'язаних із місцем України у світовому освітньому просторі, в якому вагомими постають сучасна система особистісних та професійних цінностей, напрями освіти та виховання на основі природовідповідності та культурної самоідентичності. Чинна парадигма європейської освіти ґрунтується на гуманістичному, етичному та інтелектуальному способах життя, що мають зв'язки з національною культурою кожної держави, теорією й ідеями, в яких сконцентровано демократичний стиль мислення, світосприйняття, способи досягнення та інтерпретації дійсності, нормативні моделі поведінки та ціннісні орієнтації.

У руслі таких перетворень у майбутнього вчителя виникає потреба в набутті освіченості, підвищенні рівня загальної та професійної культури. Головним завданням вищої освіти постає створення умов для більш повного прояву індивідуальності майбутнього педагога та формування в нього професійно значущих якостей. Однією з них є професійний менталітет учителя, який потребує інтегрування знань із філософії, соціології, історії, психології та педагогіки, передбачає ціннісно-сміслову розуміння довкілля, розширення кругозору, становлення процесів саморефлексії, саморозвитку, самовдосконалення, діалогічної взаємодії з довколишніми.

Аналіз наукового фонду свідчить про те, що окремі аспекти проблеми професійного менталітету вчителя знайшли своє відображення у проведених дослідженнях. Зокрема, філософсько-соціальний аспект – у працях учених (К. Альбуханова-Славська, М. Блок, В. Візгін, О. Донченко, Г. Джулай, І. Дубова, Б. Душков, А. Гуревич, Л. Гумільов, М. Еліаде, Ю. Канигін, О. Огурцов, В. Пантін, Д. Чижевський, Л. Февр, Е. Фром, В. Храмова та ін.), трудовий (Д. Богиня, М. Семикіна, Е. Суїменко), службовий (Є. Рапацевич), професійний менталітет державних службовців (Т. Філіпова та ін.).

Окремі психологічні чинники професійного менталітету вчителя досліджувались Н. В'язовою, Є. Клімовим, Б. Мастеровим, Л. Мітіною, С. Панічевим, Є. Роговим, В. Соніним, І. Смолярчук, Н. Толстошеїною, Г. Цукерман та ін. Проблеми визначення сутності ментально зорієнтованого освітнього простору знайшли своє відображення в роботах Б. Гершунського та А. Фурмана. Наукові пошуки щодо складових компонентів професійного менталітету майбутніх учителів містять роботи О. Зайцева, А. Маркової, О. Оганезової-Григоренко, О. Ребрової, З. Руженської та ін. Окремі питання професійно-педагогічної підготовки висвітлені в дослідженнях І. Бега, А. Богуш, С. Єрмакової, І. Зязюна, Е. Карпової, Н. Кічук, З. Курлянд, А. Линенко, О. Майкової, Н. Ничкало, Г. Нагорної, Р. Хмелюк, О. Цокур та ін.

Натомість ще й досі існує низка протиріч, які стримують вирішення проблеми формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін, а саме: між потребами суспільства у професійно компетентному вчителі та недостатнім науковим обґрунтуванням процесу формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін; між урахуванням особливостей формування професійного менталітету і впровадженням їх у зміст та організацію підготовки майбутніх учителів-гуманітаріїв у процесі навчання; між відсутністю спеціальних досліджень із формування означеної якості і водночас необхідністю забезпечення належного рівня професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.

Актуальність означеної проблеми, її недостатня розробка, необхідність та можливість подолати означені протиріччя й зумовили вибір теми дисертаційного дослідження «Формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до наукової теми «Професійно-педагогічні засади підготовки фахівців» (№0105U000190), що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (протокол №8 від 31 березня 2005р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології НАПН України (протокол №10 від 20 грудня 2005р.).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати й експериментально апробувати модель формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.

Завдання дослідження:

1. Визначити та науково обґрунтувати сутність і структуру поняття «професійний менталітет майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін»; уточнити поняття «менталітет», «професійний менталітет учителя».
2. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.
3. Виявити і науково обґрунтувати педагогічні умови формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.
4. Розробити, науково обґрунтувати й експериментально апробувати модель формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів гуманітарних дисциплін у ВНЗ.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.

Гіпотеза дослідження полягає у тому, що формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін буде відбуватись ефективно в межах моделі, яка передбачає реалізацію таких педагогічних умов: наповнення навчально-виховного процесу ВНЗ соціокультурним змістом; активізація рефлексивної позиції; використання навчальних ситуацій (кейсів).

Методи дослідження. Теоретичні: аналіз філософської, психолого-педагогічної, навчально-методичної літератури та нормативних документів із метою визначення стану і теоретичного обґрунтування проблеми формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін, узагальнення отриманої інформації, передового та власного досвіду; логіко-системний, порівняльний аналіз для виокремлення педагогічних умов, що сприяють результативності досліджуваного процесу та розробці моделі формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін. Емпіричні: методи масового опитування (бесіди, анкетування, психолого-педагогічне тестування) студентів і викладачів вищої школи з метою визначення ступеню самоідентифікації з професійним ідеалом, самооцінки, розвиненості педагогічного мислення та комунікабельності; методи експертної оцінки й узагальнення незалежних характеристик, ранжування, рейтинг із метою уточнення рівневої характеристики майбутніх учителів гуманітарних дисциплін щодо сформованості професійного менталітету; педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний етапи) задля перевірки ефективності виявлених педагогічних умов і розробленої моделі формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін; методи математичної статистики (статистична обробка результатів експериментальної роботи та їх інтерпретація) з метою визначення їх валідності та надійності.

Базою дослідження виступили: Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» та Ізмаїльський державний гуманітарний університет. Усього в експерименті взяло участь 228 студентів III-V курсів.

Наукова новизна дослідження: вперше визначено й науково обґрунтовано сутність і структуру поняття «професійний менталітет учителя гуманітарних дисциплін», що формується у процесі навчання та діяльності в педагогічній галузі. Визначено критерії зазначеного утворення (суспільний, оцінний і когнітивно-конативний) та їх показники; схарактеризовано рівні сформованості (високий, достатній, середній та низький) професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін. Виявлено та науково обґрунтовано педагогічні умови, що сприяють формуванню професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін, а саме: наповнення навчально-виховного процесу ВНЗ соціокультурним змістом; активізація рефлексивної позиції; використання навчальних ситуацій (кейсів). Розроблено, науково обґрунтовано й експериментально апробовано модель формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін; уточнено поняття «менталітет», «професійний

менталітет учителя»; подальшого розвитку дістала методика формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.

Практичне значення одержаних результатів дослідження: розроблено спецкурс «Професійний менталітет та його роль у становленні майбутніх учителів гуманітарних дисциплін», методику діагностики та формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін; навчально-методичний посібник «Професійний менталітет майбутніх учителів гуманітарних дисциплін». Матеріали дослідження можуть бути використані в навчально-виховному процесі вищої педагогічної школи, розробці навчально-методичних рекомендацій, адресатами яких є викладачі та студенти вищих педагогічних закладів усіх рівнів акредитації, а також педагоги-практики.

Матеріали дослідження впроваджувались у процесі фахової підготовки студентів Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (акт упровадження № 1128 від 3.06.2009р.), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (акт упровадження № 1/7-312 від 27.03.2009р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (акт упровадження № 310 від 1.09.2009р.), Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (акт упровадження № 07-615 від 6.06.2009р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечувалась методологічною та теоретичною обґрунтованістю вихідних концептуальних положень; використанням взаємодоповнювальних методів дослідження, адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження; репрезентативністю вибірки учасників експерименту; якісним і кількісним аналізом отриманих даних; дослідно-експериментальною перевіркою висунутої гіпотези; статистичною обробкою даних експерименту.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідались на міжнародних: «Розвиток наукових досліджень 2005» (Полтава, 2005р.); «Генеza буття особистості» (Київ, 2006р.); «Християнські цінності в освіті та вихованні» (Одеса, 2007р.); «Розвиток освіти в умовах поліетнічного регіону» (Ялта, 2008р.); «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка» (Суми, 2009р.); «Наукові дослідження – теорія та експеримент 2009» (Полтава, 2009р.); «Якість вищої освіти та проблеми підготовки фахівців у вищій школі» (Одеса, 2009р.) науково-практичних конференціях; всеукраїнських: «Професійне становлення педагога в умовах модернізації вищої освіти» (Одеса, 2005р.); «Управління якістю підготовки фахівців у вищій школі: історія, досвід, перспективи» (Одеса, 2006р.); «Якість підготовки фахівців в умовах Болонського процесу» (Одеса, 2007р.) науково-практичних конференціях; всеукраїнських науково-практичних читаннях студентів і молодих науковців, присвячених педагогічній спадщині К.Д.Ушинського (Одеса, 2005р., 2007р.).

Основні положення та результати дослідження відображено у 15 публікаціях автора, з яких 10 – у фахових виданнях, затверджених ВАК України, 1 навчально-методичний посібник та 1 стаття у співавторстві.

Особистий внесок автора в роботі у співавторстві полягає в узагальненні науково-теоретичних підходів щодо визначення специфіки підготовки майбутніх учителів-гуманітаріїв.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи – 191 сторінка самостійного тексту. У роботі подано 9 таблиць, 3 рисунки, що займають 1 сторінку основного тексту. Список використаних джерел містить 278 найменувань, із них – 8 іноземною мовою. Обсяг додатків – 71 сторінка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, об'єкт, предмет, гіпотезу, завдання дослідження; схарактеризовано методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичну значущість дисертації; подано дані щодо апробації, впровадження одержаних результатів і структури дисертації.

У **першому розділі** “Теоретичні засади формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін” здійснено аналіз наукових джерел, на основі якого ступінь розробки досліджуваного конструкту подано з філософського, соціального та психолого-педагогічного боків; уточнено сутність понять «менталітет», «професійний менталітет учителя»; науково-обґрунтовано структуру професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін та педагогічні умови його формування; описано модель формування професійного менталітету майбутніх учителів-гуманітаріїв.

Теоретичний аналіз літератури переконливо засвідчив, що сприйняте із західноєвропейського лексикону поняття «менталітет», стало актуальним в Україні з початку 80-х років ХХ століття, коли його значення оцінили представники різних галузей наукового знання. Це дозволило звернутися до цілісного образу Людини, який розкривається у світі інтенцій, ціннісних настанов, моделей розуміння, оцінок і переживань; надало можливість співвіднести різні плани людського буття (соціальне – особистісне, колективне – індивідуальне) і різні межі людського досвіду (раціональне – емоціональне – інтуїтивне, свідоме – несвідоме) та встановити між ними системний взаємозв'язок.

Філософи (В. Візгін, О. Огурцов, В. Пантін, Д. Чижевський та ін.) звертають увагу на те, що менталітет – це духовний інваріант буття, фундаментальний шар свідомості, який зумовлено культурою і передбачає досвід і поведінку особистості та соціальної спільноти. Менталітет – це феномен, у сутності та структурі якого розкривається специфіка індивідуальної та суспільної свідомості, механізми та зміст пізнавальних процесів, особливості світосприйняття людини і

природа поведінкових стереотипів у світі культури. Українська суспільно-наукова думка минулого (В. Антонович, Н. Григорів, М. Грушевський, М. Костомаров, І. Лисяк-Рудницький, І. Нечуй-Левицький, Д. Чижевський та ін.), а також сучасна когорта науковців широко вживає поняття «менталітет» (І. Бичко, А. Білинський, М. Боришевський, С. Грабовський, В. Дем'яненко, О. Донченко, А. Кавалеров, Ю. Канигін, В. Касьян, В. Кириченко, В. Киричук, Н. Корнієнко, О. Кульчицький, І. Місевра, І. Мойсеїв, В. Москалець, І. Поліщук, Н. Хамітов, В. Храмова, Б. Цимбалистий, В. Чигрінов, Н. Шумило, Л. Шкляр, М. Шлемкевич, М. Юрій, В. Янів, В. Ятченко та ін.). Це пов'язано з етапом самоусвідомлення українців себе як нації, самоствердженням свого національно-індивідуального внутрішнього „Я”. У психолого-педагогічній науці питання професійного менталітету розглядається в роботах Д. Богині, Б. Гершунського, О. Зайцева, Є. Клімова, А. Маркової, Д. Обориної, С. Панічева, Є. Рапацевича, З. Руженської, М. Семикіної, В. Соніна, Т. Філіпової, А. Фурмана та ін., а також деякі аспекти цього утворення в контексті педагогічної діяльності у працях І. Беха, Н. Воронової, Н. В'язової, Н. Кузьміної, О. Оганезової-Григоренко, О. Ребрової, І. Смолярчук, Н. Толстошеїної та ін. Психологи акцентують увагу на виокремленні того пласту реальності, що пов'язана з функціонуванням менталітету, намагаючись приписати цей термін до системи психологічних категорій, використовуючи поняття мислення, емоції, потреби, архетипи, цінності, когнітивні еталони, соціальні норми, зміст, мотиви, переконання, ідеали, схильності, стереотипи і т. ін. В основі цього полягають розумові здібності, які передусім відображають якості розумової діяльності індивідуального або колективного суб'єкта. Менталітет виступає інструментом рефлексії, що спрямована на ті чи ті реалії довкілля.

Професійний менталітет, на погляд багатьох дослідників, визначається інтересами особистісної специфічної діяльності, соціальними настановами, які спрямовані на реалізацію своїх потенцій, розвиток їх у процесі цієї діяльності, усвідомлення свого соціального статусу та його інтеграція з «Я»-реальним, «Я»-досягнутим, «Я»-перспективним. Існує достатньо складний механізм формування професійного менталітету, який проявляється в конструктах суспільної свідомості, виступає формою, де відбувається упорядкування досвіду, утворюється і проєцирується дія людини, базуються суттєві для неї особистісно-суспільні взаємозв'язки, створюються категоріальні структури, що опосередковують сприйняття та усвідомлення дійсності.

Узагальнюючи педагогічну сутність поняття «професійний менталітет учителя», а також осмислюючи результати окремих досліджень про його місце і роль у системі сучасної освіти, дійшли висновку, що професійний менталітет педагогів формується упродовж усієї педагогічної діяльності. Він утворює таку її духовно-поведінкову специфічність, яка визначається певним способом мислення, цінностями та культурою і вирізняє представників педагогічного фаху від інших, у силу чого постає важливим фактором самоідентифікації цієї професійної спільноти. На основі суттєвих змістових характеристик понять «менталітет», «професійний менталітет учителя»

та особливостей професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін, розглядаємо професійний менталітет майбутніх учителів гуманітарних дисциплін як інтегративну якість особистості, що визначається специфікою гуманітарного способу пізнання, цінностями, поглядами, нормами, стереотипами і формами поведінки, зумовленими професійною культурою на рівні постійної рефлексії.

Структуру професійного менталітету майбутніх учителів-гуманітаріїв визначає взаємодія його компонентів: соціального, що характеризується активною участю студентів у системі соціальних відносин через розширення та примноження соціальних зв'язків із соціумом; рефлексивного, зумовленого когнітивним походженням досліджуваного утворення, яке проявляється у специфічному стилі мислення під час вирішення професійних завдань та своєрідному підході до певних фахових обов'язків; нормативного, що проявляється у здатності особистості майбутніх учителів гуманітарних дисциплін дотримуватись норм педагогічної культури.

Було розроблено модель формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін. Перший блок моделі складають компоненти професійного менталітету: соціальний, рефлексивний, нормативний.

Другий блок моделі базується на педагогічних умовах, які покладені в основу розробки експериментальної методики формування професійного менталітету майбутніх учителів: наповнення навчально-виховного процесу ВНЗ соціокультурним змістом; активізація рефлексивної позиції; використання навчальних ситуацій (кейсів).

Третій блок презентує засоби реалізації педагогічних умов: спецкурс «Професійний менталітет та його роль у становленні майбутніх учителів гуманітарних дисциплін»; участь студентів в університетських заходах; рефлексивний практикум; тренінг-семінар «Мій професійний імідж»; ведення професійно-педагогічного портфоліо; кейси «Соціальний інтелект», «Упевнена поведінка», «Креативність».

У **другому розділі** “Дослідно-експериментальна робота з формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін” визначено критерії, показники, схарактеризовано рівні сформованості професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін; розкрито сутність формувального експерименту з реалізації педагогічних умов формування професійного менталітету; здійснено кількісний та якісний аналіз його результатів.

Критеріями сформованості професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін виступили: *суспільний* із показниками: соціальна активність; полікультурність; національна самосвідомість; ціннісні орієнтації; *оцінний* із показниками: самоідентифікація; самооцінка; педагогічне мислення; *когнітивно-конативний* із показниками: змістово-процесуальна компетентність; комунікабельність; імідж педагога.

Відповідно до критеріїв, їх показників було визначено рівні сформованості професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін: високий, достатній, середній, низький.

Так, до *високого рівня* сформованості професійного менталітету було віднесено студентів-майбутніх учителів гуманітарних дисциплін, які цікавляться суспільним життям, активно беруть участь в університетських заходах, що спрямовані на культурно-освітній розвиток і соціальну підтримку дітей та молоді. Вони здатні глибоко відчувати потребу в існуванні та функціонуванні гуманістичних цінностей, прав і свобод громадян власної країни та поважному ставленні до представників різних національностей та віросповідань. Такі студенти враховують значущість соціальної активності, принципи полікультурності та національну самосвідомість у разі співіснування в соціумі. Самоототожнення з ідеальним образом відбувається в цій групі студентів постійно і з великим інтересом у напрямках удосконалення особистісних, морально-духовних та професійних якостей; їм притаманна адекватна самооцінка; володіючи навичками педагогічного мислення, вони доцільно використовують їх під час вирішення навчальних ситуацій, наполегливі та готові виправляти помилки, оскільки в них відбувається самоусвідомлення власного розумового процесу та самостереження за діями. Студенти цього рівня відмінно встигають у навчанні, володіють необхідними професійними вміннями і навичками; їхня комунікабельність допомагає їм у взаємовідносинах із довколишніми проявляти етичність, толерантність та емпатію. Для них є важливим зовнішній вигляд, охайність, гарне почуття міри і смаку у виборі одягу, уважні до власної манери розмовляти, міміки й жестів.

Майбутнім учителям гуманітарних дисциплін із *достатнім рівнем* сформованості професійного менталітету притаманна цікавість до суспільного життя, вони беруть участь в університетських заходах, що спрямовані на культурно-освітній розвиток і соціальну підтримку дітей та молоді. Студенти здатні відчувати потребу в існуванні та функціонуванні гуманістичних цінностей, прав і свобод громадян власної країни та поважному ставленні до представників різних національностей та віросповідань. Вони враховують значущість соціальної активності, принципи полікультурності та національну самосвідомість у разі співіснування в соціумі. Самоототожнення з ідеалом цього рівня студентів відбувається в напрямках удосконалення особистісних, морально-духовних та професійних якостей; їм здебільшого притаманна адекватна самооцінка; володіючи навичками педагогічного мислення, вони використовують його для вирішення навчальних ситуацій, у певній мірі наполегливі та готові виправляти помилки, оскільки в таких студентів відбувається самоусвідомлення власного розумового процесу та самостереження за діями. Контингент студентів цього рівня добре встигає в навчанні, володіє необхідними вміннями і навичками; їхня комунікабельність допомагає їм у взаємовідносинах із довколишніми проявляти етичність, толерантність та емпатію. Такі студенти приділяють певну увагу зовнішньому вигляду,

охайності, в них є почуття міри і смаку у виборі одягу, здебільшого уважні до власної манери розмовляти, міміки й жестів.

Майбутні вчителі гуманітарних дисциплін із *середнім рівнем* сформованості професійного менталітету цікавляться суспільним життям, але пасивні щодо участі в університетських заходах, спрямованих на культурно-освітній розвиток і соціальну підтримку дітей та молоді. Вони не завжди відчують потребу в існуванні та функціонуванні гуманістичних цінностей, прав і свобод громадян власної країни та поважному ставленні до представників різних національностей та віросповідань. Співіснування в соціумі не завжди має підґрунтя в соціальній активності, полікультурності та національній самосвідомості. Самоототожнення з ідеалом цього рівня студентів у напрямках удосконалення особистісних, морально-духовних та професійних якостей відбувається повільно; їм не завжди притаманна адекватна самооцінка; володіючи деякими навичками педагогічного мислення, вони повільно вирішують навчальні ситуації, не завжди використовують навички педагогічного мислення, оскільки в них не відразу відбувається самоусвідомлення власного розумового процесу та самоспостереження за власними діями. Такі студенти подекуди зазнають труднощів у навчанні, на задовільному рівні володіють професійними вміннями і навичками; їхня комунікабельність не завжди проявляється у взаємовідносинах із довколишніми на основі етичності, толерантності та емпатії. Вони приділяють увагу зовнішньому вигляду, охайності, але не завжди вбачають гармонію зовнішнього вигляду і внутрішнього стану, манери розмовляти, міміки й жестів.

Низький рівень сформованості професійного менталітету виявляється в майбутніх учителів гуманітарних дисциплін з індіферентним ставленням до суспільного життя, вони пасивні щодо участі в університетських заходах, спрямованих на культурно-освітній розвиток і соціальну підтримку дітей та молоді. Студенти рідко відчують потребу в існуванні та функціонуванні гуманістичних цінностей, прав і свобод громадян власної країни та поважному ставленні до представників різних національностей та віросповідань. Співіснування в соціумі для них не має підґрунтя в соціальній активності, полікультурності та національній самосвідомості. Самоототожнення з ідеалом не вбачається доцільним; їм притаманна неадекватна самооцінка; володіючи слабкими навичками педагогічного мислення, їм важко вирішувати навчальні ситуації. Студенти не використовують навички педагогічного мислення, не наполегливі та не готові виправляти помилки, оскільки в них не відбувається самоусвідомлення власного розумового процесу та самоспостереження за власними діями. Успішність у навчанні таких студентів та володіння ними професійними вміннями і навичками характеризується низьким рівнем; їхня комунікабельність рідко допомагає їм у взаємовідносинах із довколишніми. Студенти цього рівня не вбачають гармонію зовнішнього вигляду і внутрішнього стану, манери розмовляти, міміки й жестів.

Аналіз результатів констатувального етапу експерименту засвідчив, що високого та достатнього рівнів сформованості досліджуваного утворення студенти не досягли. Середній рівень сформованості професійного менталітету виявили 46,7% студентів експериментальних і 45,9% – контрольних груп. Низький рівень сформованості професійного менталітету був у 53,3% студентів експериментальних і 54,1% – контрольних груп.

Сутність експериментальної роботи полягала у впровадженні розробленої моделі та реалізації педагогічних умов формування професійно важливої якості особистості педагога – професійного менталітету в єдності компонентів: соціального, рефлексивного, нормативного.

Так, реалізація першої умови – наповнення навчально-виховного процесу ВНЗ соціокультурним змістом передбачала те, що професійний менталітет є такою якістю особистості майбутнього вчителя-гуманітарія, яка потребує від нього соціально спрямованої діяльності, з метою інтеграції в соціальний контекст. Це стало можливим під час проведення спецкурсу «Професійний менталітет та його роль у становленні майбутніх учителів гуманітарних дисциплін», який складався із 4-х модулів, як-от: «Феномен професійного менталітету вчителя ХХІ сторіччя», «Професійний менталітет як основа процесу становлення майбутніх учителів гуманітарних дисциплін», «Фактори та механізми формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін» та «Професійний менталітет у системі проектування поведінки особистості вчителя-гуманітарія». До спецкурсу входили лекційні, практичні, семінарські та самостійні заняття. Під час лекційного блоку студенти дізналися про феномен професійного менталітету загалом та професійного менталітету вчителя, зокрема. На практичних заняттях відбувався захист рефератів за запропонованими темами та активне обговорення проблемних питань. Семінарські заняття передбачали обговорення тем доцільності ментально зорієнтованого освітнього простору, розвитку професійних якостей вчителя, проблеми сенсу педагогічної діяльності, національної самобутності та її впливу на професійний менталітет учителя. Під час самостійних занять майбутнім педагогам потрібно було вивчати додаткові літературні та інші інформаційні джерела для написання міні-творів із питань професійного менталітету; проводити самоаналіз власних професійних та особистісних якостей за поданими схемами, спілкуватись із учителями-практиками та дізнатися про проблеми рефлексії під час практичної педагогічної діяльності. Також студенти брали участь в університетських заходах, в основі яких відбувався постійний інтерес до справ, пов'язаних із суспільною діяльністю, що в подальшому формувало ціннісно-сміслову та відповідальне ставлення до довкілля і своєї діяльності через розширення та примноження соціальних зв'язків.

Активізація рефлексивної позиції як педагогічна умова набула необхідності, оскільки рефлексивні процеси в межах професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін проявляються у проектуванні та конструюванні власної професійної діяльності. Така

позиція розглядається як здатність майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до самоаналізу, самоосмислення та переосмислення своїх професійних дій та якостей, стимулює процеси самосвідомості, є важливим механізмом формування професійного менталітету. Активізація рефлексивної позиції відбувалась під час рефлексивного практикуму, тренінг-семінару «Мій професійний імідж» та ведення професійно-педагогічного портфоліо. Так, рефлексивний практикум складався із блоків ситуацій із метою самоаналізу професійних дій та якостей, тренінгових вправ для розвитку адекватної самооцінки, а також вправ з аутогенного тренування та музикотерапії. Використання тренінг-семінару «Мій професійний імідж» для активізації рефлексивної позиції у майбутніх учителів передбачало те, що побудова іміджу вчителя теж буде починатися з рефлексивного аналізу професійних дій та якостей, тобто у своїй основі має рефлексивну природу. Дійсно, вчителю, як і будь-якій іншій людині, необхідно проводити постійний аналіз, не тільки спрямований на вдосконалення дій та якостей, а також оцінювати вплив зовнішнього вигляду на результати праці. Метою тренінг-семінару було навчити майбутніх учителів використовувати резерви іміджу для створення такого внутрішнього настрою та атмосфери навколо себе, які б сприяли ефективності в роботі. Він складався із міні-лекцій, тестування, анкетування та вправ з удосконалення характеристик іміджу. На початку студентам було запропоновано прослухати певні теоретичні положення щодо взаємозв'язку між активізацією рефлексивної позиції і власним іміджем та значущістю такого зв'язку для формування їхнього професійного менталітету. Надалі реалізовувався блок «Технологічні аспекти створення іміджу майбутнього вчителя-гуманітарія», який розгортався за такими позиціями: Я – концепція та самопрезентація. Мова рухів тіла. Жест як засіб комунікації. Постановка голосу та сила слова. Зачіска та зовнішність. Макіяж та його доступність. Уміння обирати та носити одяг. Упередження конфліктів як майстерність спілкування. Динаміку активізації рефлексивної позиції можна було прослідкувати за допомогою професійно-педагогічного портфоліо.

Третя педагогічна умова – використання навчальних ситуацій (кейсів) – була визначена як умова формування досліджуваного конструкту для надання процесу оволодіння професійним менталітетом майбутніх учителів гуманітарних дисциплін у ВНЗ позитивно стимулювального характеру; розкриття їхніх творчих здібностей та набуття ними вмінь і навичок користуватися сучасними техніками і прийомами задля вирішення навчальних ситуацій (кейсів): «Соціальний інтелект», «Упевнена поведінка» та «Креативність». Так, кейс «Соціальний інтелект» мав за мету реалізацію таких завдань: набути загальних знань про людей, певних спеціальних правил взаємовідношень для розуміння довколишніх; уміти визначати настрій та мотиви поведінки інших людей, адекватно сприймати поведінку, яка спостерігається в межах соціального контексту; навчитися формулювати плани власних дій, слідкувати за тенденціями власного розвитку, рефлексувати та оцінювати його невикористані альтернативні можливості; навчитись емоційного

контролю, долаючи комунікативні бар'єри та моральний егоцентризм; навчитися слухати співрозмовника, розуміти його мотиви вчинків; набути здатності працювати разом, тобто колективної взаємодії, бути відкритим у відносинах із довколишніми.

Ситуації за кейсом «Упевнена поведінка» були відібрані для студентів таким чином, щоб максимально відобразити сутність такої поведінки, оскільки формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарного профілю характеризується соціальною зорієнтованістю або спрямованістю на побудову конструктивних та гармонійних стосунків із довколишніми, заснованими на довірі, взаєморозумінні, співпраці. Така стратегія поведінки повинна була зберігатись у студентів, коли вони зустрічали труднощі у вирішенні професійних завдань. Студенти повинні були визначити для себе ці труднощі в позитивному ракурсі: спланувати те, що хотілося б досягнути, а не те, чого треба уникати та бути зорієнтованими на подолання перепон, які виникали, а не на переживання з цього приводу.

Під час відбору ситуацій для кейсу «Креативність» спиралися на те, що творчість у широкому розумінні розглядається як діяльність у ситуації невизначеності, спрямована на отримання результатів з об'єктивною та суб'єктивною новизною. У цьому сенсі вона не обов'язково була пов'язана з такими видами діяльності, які традиційно відносять до креативної (малювання, складання віршів, написання музики і т. ін.). Творчість студентів також проявлялася тоді, коли доводилося діяти в ситуаціях невизначеності, без чітких алгоритмів, під час подій, що швидко змінювались.

На прикінцевому етапі експериментальної роботи було проведено підсумкові зрізи з метою визначення ефективності розробленої моделі та виявлених педагогічних умов формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.

Таблиця

Зведені дані щодо сформованості рівнів професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін в ЕГ та КГ (у %)

Групи	До експерименту				Після експерименту			
	Рівні							
	В	Д	С	Н	В	Д	С	Н
ЕГ	-	-	46,7	53,3	16,8	41,2	31,9	10,1
КГ	-	-	45,9	54,1	7,3	17,1	42,7	32,9

Як бачимо з таблиці, високого рівня сформованості професійного менталітету досягли 16,8% майбутніх учителів ЕГ і 7,3% – КГ, достатнього рівня – 41,2% студентів ЕГ і 17,1% – КГ. На середньому рівні виявилось 31,9% майбутніх учителів ЕГ і 42,7% – КГ та низькому – 10,1% студентів ЕГ і 32,9% – студентів КГ відповідно.

Отже, результати формувального експерименту підтвердили правомірність висунутої гіпотези щодо ефективності розробленої моделі й запропонованих педагогічних умов формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.

Статистичний аналіз отриманих результатів за допомогою обчислення коефіцієнта Стюдента засвідчив із 95% вірогідністю позитивні зміни у рівнях сформованості професійного менталітету в студентів, які є достовірними, статистично значущими, що також підтверджує ефективність запропонованих педагогічних умов формування досліджуваної якості.

У висновках подано результати дослідження, основні з них такі.

У дисертації вперше досліджено професійний менталітет майбутніх учителів гуманітарних дисциплін. Розроблено й науково обґрунтовано модель його формування на засадах реалізації визначених педагогічних умов.

1. Менталітет – це певний склад психічних, розумових та духовних властивостей особистості, зумовлених культурною, соціальною та професійною спрямованістю. Професійний менталітет учителя – це якість особистості, яка утворює таку її духовно-поведінкову специфічність, що визначається певним способом мислення, цінностями та культурою і вирізняє представників педагогічного фаху від інших, у силу чого постає важливим фактором самоідентифікації цієї професійної спільноти. Під професійним менталітетом майбутніх учителів гуманітарних дисциплін розуміємо інтегративну якість особистості, яка визначається специфікою гуманітарного способу пізнання, цінностями, поглядами, нормами, стереотипами і формами поведінки, зумовленими професійною культурою на рівні постійної рефлексії.

2. У структурі професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін наявні три компоненти: соціальний, що характеризується активною участю студентів у системі соціальних відносин через розширення та примноження соціальних зв'язків із соціумом; рефлексивний, зумовлений когнітивним походженням досліджуваного утворення, яке проявляється у специфічному стилі мислення під час вирішення професійних завдань та своєрідному підході до певних фахових обов'язків; нормативний, що проявляється у здатності особистості майбутніх учителів гуманітарних дисциплін дотримуватись норм педагогічної культури.

3. Критеріями сформованості професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін виступили: суспільний із показниками: соціальна активність; полікультурність; національна самосвідомість; ціннісні орієнтації; оцінний із показниками: самоідентифікація; самооцінка; педагогічне мислення; когнітивно-конативний із показниками: змістово-процесуальна компетентність; комунікабельність; імідж педагога; схарактеризовано рівні його сформованості: високий, достатній, середній, низький.

4. Педагогічними умовами формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін виступили: наповнення навчально-виховного процесу ВНЗ

соціокультурним змістом; активізація рефлексивної позиції; використання навчальних ситуацій (кейсів).

5. Було розроблено модель формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін, що складається з трьох блоків: перший блок моделі складають компоненти професійного менталітету: соціальний, рефлексивний, нормативний; другий блок моделі базується на педагогічних умовах формування професійного менталітету майбутніх учителів; третій блок представляє засоби реалізації педагогічних умов: спецкурс «Професійний менталітет та його роль у становленні майбутніх учителів гуманітарних дисциплін»; участь студентів в університетських заходах; рефлексивний практикум; тренінг-семінар «Мій професійний імідж»; ведення професійно-педагогічного портфоліо; кейси «Соціальний інтелект»; «Упевнена поведінка»; «Креативність».

6. За результатами формувального етапу експерименту виявилось, що високого рівня сформованості досліджуваного утворення в експериментальних групах досягли 16,8% респондентів, тоді як у контрольних – 7,3%; на достатньому рівні в експериментальних групах опинилось 41,2% майбутніх учителів, у контрольних – 17,1%; середній рівень сформованості професійного менталітету засвідчили 31,9% студентів експериментальних і 10,1% – контрольних груп; низький рівень було виявлено у 10,1% студентів експериментальних і 32,9% – контрольних груп.

Проведене дослідження не вичерпує всіх питань процесу формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін. Воно відкриває подальшу перспективу для більш глибокого вивчення умов, закономірностей та особливостей формування професійного менталітету майбутніх педагогів під час навчання у ВНЗ.

Основні положення дисертації відображено у таких публікаціях автора:

1. Стрига Е. В. Педагогічна самосвідомість як структурний компонент професійного менталітету вчителя / Е. В. Стрига // Наука і освіта : наук.-практ. журнал ПНЦ АПН України. – Одеса. – 2006. – №3 – 4. – С. 132 – 134.
2. Стрига Е. В. Роль і місце професійного менталітету педагога в структурі його особистості / Е. В. Стрига // Наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – Київ. – 2007. – Вип. 33. – С. 410 – 418.
3. Стрига Е. В. Професійний менталітет майбутніх учителів / Е. В. Стрига // Наука і освіта : наук.-практ. журнал ПНЦ АПН України. – Одеса. – 2007. – № 1 – 2. – С. 185 – 188.
4. Стрига Е. В. Професійний менталітет педагогів-музикантів / Е. В. Стрига // Наука і освіта : наук.-практ. журнал ПНЦ АПН України. – Одеса. – 2008. – № 1 – 2. – С. 98 – 101.

5. Стрига Е. В. Код культури як структурний компонент професійного менталітету вчителів / Е. В. Стрига // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – Ізмаїл. – 2007. – Спецвипуск 22. – С. 115 – 118.
6. Стрига Е. В. Професійний менталітет учителя як ознака соціального типу особистості / Е. В. Стрига // Проблеми сучасної педагогічної освіти. – Ялта. – 2008. – Вип.18. – С. 171 – 176.
7. Стрига Е. В. Педагогічні умови формування професійного менталітету майбутніх учителів / Е. В. Стрига // Теоретичні питання культури, освіти та виховання. – Суми. – 2009. – №38. – С. 152 – 155.
8. Стрига Е. В. Соціокультурний підхід як умова формування професійного менталітету майбутніх учителів / Е. В. Стрига // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків. – 2009. – №6. – С.147 – 150.
9. Стрига Е. В. Навчальні ситуації в контексті формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін / Е. В. Стрига // Наука і освіта : наук.-практ. журнал ПНЦ АПН України. – 2009. – №7. – С. 201 – 204.
10. Стрига Е. В. До питання формування професійно-педагогічного менталітету студентів педагогічних ВНЗ : матеріали всеукраїнських науково-практичних читань студентів і молодих науковців, присвячених педагогічній спадщині К. Д. Ушинського (Одеса, 17-18 травня 2005 року). – Одеса, 2005. – С. 180 – 184.
11. Стрига Е. В. Категорія менталітету в сучасній системі освіти : матеріали V Всеукраїнських науково-практичних читань студентів і молодих науковців, присвячених педагогічній спадщині К.Д.Ушинського (Одеса, 15-16 травня 2007 року). – Одеса. – 2007. – С. 312 – 313.
12. Стрига Е. В. Рефлексивний практикум як засіб формування професійного менталітету майбутніх учителів : матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. [«Наукові дослідження – теорія та експеримент '2009»], (Полтава, 18-20 травня 2009р.). – Полтава, 2009. – Т.10. – С. 90 – 92.
13. Стрига Е. В. Християнські цінності в контексті ментально зорієнтованої освіти / Е. В. Стрига // Виховання і культура. – 2007. – № 1 – 2. – С. 67 – 70.
14. Линенко А. Ф., Стрига Е. В. Специфіка підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін в контексті професійного менталітету / А. Ф. Линенко, Е. В. Стрига // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : [зб. наук. праць]. – Одеса. – 2009. – №6. – С. 43 – 47.
15. Стрига Е. В. Рефлексивна позиція особистості та її значення для формування професійного менталітету майбутніх учителів-гуманітаріїв / Е. В. Стрига // Народна освіта [електронне фахове видання Інституту педагогіки АПН України]. – 2010. – Випуск 1. – Режим доступу до журналу : <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/10/statti/striga.htm>.

16. Стрига Е. В. Професійний менталітет майбутніх учителів гуманітарних дисциплін / Елеонора Вячеславівна Стрига. – [навч.-метод. пос.] – Одеса : вид. Букаєв Вадим Вікторович, 2009. – 224 с.

АНОТАЦІЯ

Стрига Е.В. Формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Державний заклад “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського”. – Одеса, 2010.

Дисертацію присвячено проблемі формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін; науково обґрунтовано сутність і структуру професійного менталітету майбутніх учителів у взаємодії його компонентів: соціального, рефлексивного й нормативного; визначено критерії: суспільний, оцінний, когнітивно-конативний; схарактеризовано рівні сформованості професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін; виявлено педагогічні умови формування професійного менталітету майбутніх учителів гуманітарних дисциплін (наповнення навчально-виховного процесу ВНЗ соціокультурним змістом; активізація рефлексивної позиції; використання навчальних ситуацій (кейсів); розроблено й експериментально апробовано модель формування означеного утворення.

Ключові слова: менталітет, професійний менталітет, майбутні вчителі, гуманітарні дисципліни, рефлексивна позиція, кейси.

АННОТАЦИЯ

Стрига Э.В. Формирование профессионального менталитета будущих учителей гуманитарных дисциплин. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Государственное учреждение “Южно-Украинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского”. – Одесса, 2010.

Диссертация посвящена проблеме формирования профессионального менталитета будущих учителей гуманитарных дисциплин.

В первой главе “Теоретические основы формирования профессионального менталитета будущих учителей гуманитарных дисциплин” определена сущность профессионального

менталитета учителя-гуманитария, научно обоснована его структура, педагогические условия и модель формирования исследуемого профессионального качества будущих педагогов.

В результате теоретического анализа научных источников установлено, что под профессиональным менталитетом будущих учителей гуманитарных дисциплин следует понимать интегративное качество личности, которая определяется спецификой гуманитарного способа познания, ценностями, взглядами, нормами, стереотипами и формами поведения, обусловленные профессиональной культурой на уровне постоянной рефлексии. Структура профессионального менталитета будущих учителей-гуманитариев предполагает наличие трёх компонентов: социального, рефлексивного, нормативного. Модель формирования профессионального менталитета будущих учителей гуманитарных дисциплин состоит из трёх блоков: первый (структурные компоненты), второй (педагогические условия), третий (способы их реализации)

Во второй главе “Исследовательско-экспериментальная работа по формированию профессионального менталитета будущих учителей гуманитарных дисциплин” описана процедура диагностики профессионального менталитета будущих учителей гуманитарных дисциплин, реализация педагогических условий, результаты формирующего этапа эксперимента.

Критериями диагностики профессионального менталитета будущих учителей гуманитарных дисциплин выступили: общественный с показателями: социальная активность, поликультурность, национальное самосознание, ценностные ориентации: оценочный с показателями: самоидентификация, самооценка, педагогическое мышление; когнитивно-конативный с показателями: содержательно-процессуальная компетентность, коммуникабельность, имидж педагога.

Согласно разработанным критериям были определены уровни сформированности профессионального менталитета будущих учителей гуманитарных дисциплин: высокий, достаточный, средний, низкий с качественными характеристиками.

В процессе формирующего эксперимента доказано, что результативность формирования профессионального менталитета будущих учителей гуманитарных дисциплин зависит от реализации педагогических условий: наполнение обучающе-воспитательного процесса ВОЗ социокультурным содержанием; активизация рефлексивной позиции; использование обучающих ситуаций (кейсов).

При реализации первого педагогического условия важное место было отведено проведению спецкурса “Профессиональный менталитет и его роль в становлении будущих учителей гуманитарных дисциплин”. Его целью было сформировать у студентов системные представления об изучаемой проблеме. В спецкурс входили лекционные, практические, семинарские и самостоятельные занятия, которые помогли сформировать первичное представление о

профессиональном менталитете. Также студенты принимали активное участие в университетских мероприятиях.

Активизация рефлексивной позиции предполагала то, что она проявляется у будущих учителей в проектировании и конструировании собственной профессиональной деятельности. Такая позиция рассматривается как способность к самоанализу, самоосмыслению и переосмыслению профессиональных действий и качеств, что есть важным механизмом формирования профессионального менталитета. Активизация рефлексивной позиции проходила во время рефлексивного практикума, тренинг-семинара “Мой профессиональный имидж”, ведения профессионально-педагогического портфолио.

Использование обучающих ситуаций как педагогическое условие определялось позитивно стимулирующим характером во время работы со студентами и решением кейсов “Социальный интеллект”, “Уверенное поведение”, “Креативность”.

Сравнительный анализ педагогического эксперимента по формированию профессионального менталитета будущих учителей гуманитарных дисциплин позволил получить существенные положительные изменения в качественном и количественном отношении.

Ключевые слова: менталитет, профессиональный менталитет, будущие учителя, гуманитарные дисциплины, рефлексивная позиция, кейсы.

RESUME

Stryga E.V. Profession mentality development of the future teachers of the Arts. – Manuscript.

Thesis for a candidate's degree in pedagogics, in speciality 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – The state institution “South-Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky”, Odessa, 2010.

The thesis is devoted to the problem of professional mentality development of the future teachers of the Arts; the essence and structure of professional mentality of the future teachers with its components (social, reflexive, normative) have been scientifically grounded; the criteria (social, estimative, cognitive and connotative) and the levels of professional mentality development of the future teachers of the Arts have been defined and characterized; the pedagogical conditions of professional mentality development of the future teachers of the Arts [introduction of social and cultural contents into the teaching and educative process in higher educational institution; activation of the reflexive position; the use of teaching situations (cases)] have been defined; the model of professional mentality development of the future teachers of the Arts has been worked out and tested.

Key words: mentality, professional mentality, future teachers, the Arts, reflexive position, cases.

Підписано до друку 26.04.2010.Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman» Друк цифровий. Ум. друк .арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 14
Видавець і виготовлювач ОДУВС
м. Одеса, вул. Успенська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.
тел. 0487024884; 0949547884 email – *ndrvv1@gmail.com*